

СЕКЦІЯ 3

ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Керівник секції: завідувач кафедри історії держави і права, д. ю. н.,
професор *Х.Н. Бехруз*

Секретар секції: асистент кафедри історії держави і права
К.П. Ченкова

БЕХРУЗ ХАШМАТУЛЛА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри історії держави і права,
доктор юридичних наук, професор*

КОНЦЕПЦІЇ ФУНКЦІОНАЛІЗМУ ТА НЕОФУНКЦІОНАЛІЗМУ – ІСТОРИЧНІ ДОКТРИНИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ІНТЕГРАЦІЇ

У науковій літературі сформулювались різні доктрини щодо поняття інтеграції, що відображають різні розуміння і відповідно інтерпретації даного терміну. Вони відображають відповідні тенденції в науці на різних історичних етапах розвитку суспільства. Серед них особливе місце займають концепції функціоналізму та неофункціоналізму, розуміння яких стає можливим в контексті відбуваються історичних подій середини минулого століття.

Концепція функціоналізму по праву вважається однією з перших спроб всебічного аналізу та інтерпретації поняття інтеграції. Вона сформулювалася завдяки розробкам знаменитого англійського вченого Д. Мітрані в другій половині 40-х років XX століття. За визнанням вченого в основі функціональної теорії інтеграції лежав принцип ненасильницької, взаємовигідної взаємодії, метою якої є створення неконфліктного суспільства на основі визнання єдності цивілізаційного походження при збереженні національних відмінностей [1, с. 32].

Необхідно відзначити, що найважливішим фактором для концепції функціоналізму в дослідженні інтеграційних процесів виступають виявлення закономірності та причини розпаду Ліги Націй. В якості найважливішої причини такого розпаду хоч як це парадоксально стало те, в функціонуванні Ліги Націй її держави-учасники бачили реальну загрозу власного суверенітету. Однак ідеологи концепції функціоналізму були переконані, що саме створення глобальних міжнародних об'єднань можуть сприяти тісній взаємодії держав у вирішенні громад насущних завдань. В рамках таких об'єднань повинні бути створені

міждержавні наднаціональні органи, що забезпечують загальну політичну і соціально-економічну стратегію, а також тактику її реалізації.

В контексті зазначеного в основу концепції функціоналізму, Д. Мітрані поклав три гіпотези. Перша, пов'язана з виділенням окремих секторів, в яких можливо тісне співробітництво держав в результаті збігу їх інтересів. Друга визначає розмежування технічних і політичних питань: подібна співпраця спочатку охоплює технічну кооперацію, що дозволяє виключити конфліктні ситуації, які мають політичний характер. Третя гіпотеза пов'язана з безперервністю процесу взаємодії, коли співпраця в одному секторі поступово готує умови для поширення взаємодії на суміжні сфери [1, с. 34].

При цьому необхідно відзначити, що дана конструкція засновниками даної концепції примірялася для міжнародних, а не регіональних об'єднань та організацій. Так як створення регіональних об'єднань та організацій можуть привести до створення нових наддержав, що може служити причиною нових глобальних конфліктів. Проте, дана концепція зіграла свою позитивну роль в створенні і функціонуванні Європейських Співтовариств, так як вона наполягала на необхідності добровільного обмеження державами-членами даних спільнот свого суверенітету

Концепція неофункціоналізму, що з'явилася в 50-70 рр. минулого століття пов'язана з іменами таких знаменитих вчених як Е. Хаас, Л. Ліндберг, А. Етзоні.

На основі концепції функціоналізму Е. Хаас розробив нову теорію інтеграції – концепція неофункціоналізму, в якій було акцентовано увагу на процес добровільного створення великих політичних об'єднань, які свідомо утримуються від застосування сили по відношенню до його складових елементів. У центрі уваги неофункціоналістів стояло питання, яким чином і з яких причин держави добровільно обмежують свій суверенітет, одночасно отримуючи нові засоби для врегулювання конфліктів між собою. Е. Хаас розглядав інтеграцію як процес, в якому «національні актори переконуються в доцільності перенесення своєї лояльності і політичної активності в напрямку нового центру, інститути якого повинні повноваження або претендують на них щодо національних держав» [2, с. 37].

Згідно з концепцією функціоналізму в результаті інтеграції формуються наднаціональні інституції, яким поступово передається все більше компетенцій. В рамках даних інститутів буде формуватися політична воля політичних еліт держав-учасників інтеграційних процесів. Саме завдяки цьому процесу тісне економічне співробітництво призведе до співпраці в усіх сферах життєдіяльності.

На думку засновників даної концепції інтеграція розглядається як процес, при якому лояльність політичних акторів декількох національних утворень зміщується в бік нового наднаціонального центру прийняття рішень, які, в свою чергу, стають центром політичної активності. Кінцевим результатом процесу політичної інтеграції є нове політичне суспільство». Тобто в центрі уваги даної наукової парадигми перебували проблеми «ерозії», або розосередження, нівелювання,

«розмивання» суверенітету, повноважень сучасного національного держави [3, с. 39].

Критики концепції неофункціоналізму відзначають що дана концепція помилково приймала участь наднаціональних інститутів. Зокрема, не було враховано той факт, що існування наднаціональних інститутів не є необхідною умовою для успішного економічного співробітництва. Додаткова аргументація на користь первинності держави будується на двох припущеннях. По-перше, формальна інтеграція має більше значення, ніж неформальна. По-друге, формальна інтеграція створює умови для розвитку неформального взаємодії [4].

Порівнюючи концепцію неофункціоналізму з концепцією функціоналізму, перша виділяється, в більшій мірі, як концепція регіональної інтеграції, так як в ній акцентується увага на інтеграційні взаємовідносини держав конкретного регіону, зокрема Європи. Розглянуті концепції розуміння інтеграції акцентують увагу на різні аспекти даного процесу, що відображають різні її межі виходячи з сукупності подій, що відбуваються на різних історичних етапах розвитку суспільства.

Список використаної літератури:

1. Митрани Д. Перспектива интеграции: федерализм или функционализм / Д. Митрани. – М. : Прогресс, 1965. – 245 с.
2. Хаас Э. Функциональное сотрудничество как условие преодоления конфликта и достижения политической интеграции / Э. Хаас // Теория международных отношений : хрестоматия : учеб. пособие / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. – М. : Гардарики, 2002. – С. 316–320.
3. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / Ю. О. Волошин / за ред. М. О. Баймуратова. – К. : Логос, 2010. – 428 с.
4. Онгоро Т. Н. Международная экономическая интеграция: эволюция и границы понятия / Т. Н. Онгоро // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 3. – С. 56–63.

Ключові слова: концепція функціоналізму, концепція неофункціоналізму, інтеграції, інтеграційний процес.

Ключевые слова: концепция функционализма, концепция неофункционализма, интеграции, интеграционный процесс.

Key words: concept of functionalism, concept of neo-functionalism, integration, integration process.